

ОСОБЛИВОСТІ ВІЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПАРОДІЙ

Валентина Троцька,
завідувач сектору суміжних прав відділу авторського права і суміжних прав НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

У статті розглядаються зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права», прийняті у 2016 р., згідно з якими передбачена можливість вільного використання літературних, художніх, музичних та інших творів для створення на їх основі іншого твору в жанрі пародії. Автор аналізує основні ознаки, притаманні пародіям, а також визначає умови вільного використання творів для створення пародій, наводить приклади із зарубіжної судової практики.

Ключові слова: пародія, авторське право, твір, обмеження та винятки, вільне використання творів

Різноманітні форми прояву гумору часто базуються на авторській інтерпретації літературних, художніх, музичних та інших творів. Відповідно до законодавства України у сфері авторського права та суміжних прав створення творів, якщо вони є творчою переробкою інших творів (далі — оригінальних творів), потребує отримання дозволу від їхніх авторів і виплати винагороди. У разі створення пародій передбачені винятки з авторського права. Так, згідно зі змінами до ст. 21 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (далі — Закон про авторське право), прийнятими в жовтні 2016 р. [1], передбачено, що без згоди автора (чи іншої особи, що володіє авторським правом), але з обов'язковим зазначенням імені автора та джерела запозичення, допускається використання правомірно оприлюднених літературних, художніх, музичних та інших творів для створення на їх основі іншого твору в жанрі літературної, музичної чи іншої пародії, попури або карикатури. З прийняттям

вказаних змін виникають питання застосування норм на практиці. Зокрема, яким чином визначити, що твір є пародією, а не іншою переробкою твору, чи навіть плагіатом? Які ознаки, притаманні пародії, відрізняють її від інших перероблених творів? Які умови вільного використання чужих творів для створення на їх основі пародій?

Розгляду питань правової природи пародій приділено достатньо уваги вченими. Варто згадати роботи таких авторів як: Д. Мендіс (D. Mendis), М. Кречмер (M. Kretschmer), К. Еріксон (K. Erickson), Л. Вентлі (L. Bently), Б. Шерман (B. Sherman), Р. Дізлі (R. Deazley), Л. Карлсон (L. Karlsson), Е. Герасимова, О. Шерстобаєва, Р. Ситнікова, К. Старостіна, Е. Ламазов, А. Євстифеев, Ю. Тинянов, О. Зайцева, В. Колосов, М. Корольов та ін. Серед вітчизняних авторів потрібно загадати роботи Н. Віннікова, Т. Мейзерської, Л. Прокопович, Н. Савченко, А. Штефан та ін., що свідчить про значний науковий інтерес до порушених питань. Вод-

ночас, всі роботи опубліковані до набрання чинності вищенаведених змін до Закону про авторське право. Тому в контексті законодавчих нововведень правові питання вільного використання творів для створення пародій потребують більш детального дослідження.

З огляду на вказане, метою цієї роботи є дослідження терміна «пародія», його основних ознак, а також умов вільного використання творів для створення на їх основі пародій.

У Законі про авторське право (ст. 1) термін «пародія» визначається як твір, який є творчою переробкою іншого правомірно оприлюдненого твору чи його частини, що за своїм змістом має комічний, сатиричний характер або спрямовується на висміювання певних подій чи осіб.

У довідковій літературі термін «пародія» має численні тлумачення. Наведемо лише деякі з них.

Пародія — це:

- сатиричний твір в прозі або у віршах, комічно імітуючий, висміюючий якісь риси інших літературних творів (літ.) 2. Зовнішнє, невдале наслідування чого-небудь, комічно спотворююче зразок [2];
- жанр сатиричної і гумористичної літератури, заснований на перебільшено комічному наслідуванні твору певного автора або літературного напрямку [3];
- від грецьк. *parodia* — пісня навиворіт, переробка на смішний лад — один із жанрів фольклору та художньої літератури, власне гумористичний чи сатиричний твір, в якому імітується творча манера письменника задля осміяння її як невідповідної новим мистецьким запитам. Інколи пародія переінакшує зміст відомого твору, надає йому нового звучання ... Крім основного засобу пародії, що полягає в іронічній імітації висміюваного зразка, у ній посилюється функція гіперболи, шаржування деяких особливостей літературного твору

(тематики, образного ладу, композиції, персонажів, мовлення тощо), доведення їхніх рис до абсурду задля досягнення сподіваного сатирично-комічного ефекту [4].

Якщо здійснити аналіз вищенаведених термінів, то можливо визначити ознаки, що є повторюваними та характерними для цього поняття.

Насамперед, пародія — це твір. Як об'єкт авторсько-правової охорони пародії мають відповідати критеріям, притаманним творам. У доктрині авторського права є чимало досліджень з питань визначення критеріїв охороноздатності твору. Більшість з них зводиться до того, що об'єкт повинен бути:

- оригінальним, тобто результатом творчої діяльності автора;
- утіленим у будь-якій об'єктивній формі.

Відповідно, пародія визнається твором, якщо вона є результатом творчої діяльності пародиста. У доктрині авторського права критерій творчої діяльності пов'язують з оригінальністю — рідкісним, незвичайним, унікальним, креативним способом вираження об'єкта в будь-якій об'єктивній формі (аналоговій чи цифровій). На практиці це проявляється в здібностях пародиста до оригінального втілення ідей в пародії в художньо-образних формах вираження щодо оригінального твору.

Поряд з основними критеріями, притаманними пародії як об'єкту авторсько-правової охорони, можливо виділити специфічні критерії (ознаки). Першою специфічною ознакою є те, що пародії є творчою переробкою іншого правомірно оприлюдненого твору. Тож пародії прямо залежні від оригінального твору, бо не можуть існувати без нього (першоджерела), що дає основу для комічного чи сатиричного висміювання. Зважаючи на це одні вчені (Е. Ламазов [5], Н. Віннікова [6, 29]) визначають пародію як «залежний твір» від оригінального, «вторинний текст» або «вторинний жанр» від первинного, самостійного, прецедентного тек-

сту. Інші вчені (О. Шестобаєва [7], А. Ріхтер [8], А. Александрова [9]) підкреслюють «імітаційний характер» пародії, що «характеризується демонстраційною вторинністю і залежністю від об'єкта (першоджерела)», акцентуючи увагу на критеріях контрастності, конфліктності в порівнянні з оригінальним твором, що дає підстави відмежувати пародію від інших похідних творів, таких як адаптації, стилізації, переклади. Як зазначає А. Денисов «відносини «оригінал–пародія» завжди мають двосторонній характер. Оригінал дає їй життя та водночас сприймається з нових позицій в її світлі» [10]. Керуючись визначенням терміна «пародія», наведеним у ст. 1 Закону про авторське право та, узагальнюючи дослідження вчених, можливо зазначити, що основою для створення пародії є оригінальний твір. Саме цей твір підлягає творчій переробці пародистом, у результаті чого набуває особливого вираження в комічному чи сатиричному контексті завдяки його інтерпретації, що призводить до створення твору в жанрі пародії.

Другою специфічною ознакою є те, що пародія за своїм змістом має комічний, сатиричний характер (згідно з визначенням терміна в ст. 1 Закону про авторське право). Тобто твір по суті має бути смішним або спрямованим, як передбачено у вказаній статті Закону про авторське право, «на висміювання певних подій або осіб». Зважаючи на те, що визначення терміна стосується авторсько-правових відносин, передбачених Законом про авторське право, доцільно додати, що таке висміювання має бути зафіксоване в певній формі, тобто у творі. При цьому інструменти перетворення твору при створенні пародії можуть бути різними. Наприклад, О. Зайцева зазначає, що «комічність досягається гіперболізацією, зміною стилю викладу (наприклад, урочисте

стає комічним, а смішне — урочистим), зміщенням контексту або заміною рис характерів на протилежні — всім тим, що робить звичні речі абсурдними» [11]. А. Євстифеев називає перетворення оригінального твору як «комічним відображення певних елементів зовнішньої форми оригінального твору іншого автора» [12]. У Словнику літературних термінів* уточнюється, що до зовнішньої сторони оригінального твору належать: ритміка, синтаксис, сюжетні положення і т.п. [13]. Отже, прояви комічного, сатиричного перетворення можуть полагати в різних способах переробки оригінального твору (тексту, деяких слів або частин, персонажів твору тощо) задля досягнення головної мети — зробити твір чи щось, когось, зафіксованого в об'єктивній формі в такому творі, смішним.

Потрібно зазначити, що в зарубіжній судовій практиці вищенаведені специфічні ознаки, притаманні пародії, розглядались при вирішенні справи «Арт Роджерс проти Джеффа Кунса» (*Art Rogers vs. Jeff Koons*). Відповідач (Дж. Кунс) придбав листівку з фотографією, де господарі тримають на руках цуценят та замовив відповідну скульптуру (рис. 1) [14]. Позивач — автор фотографії (А. Роджерс) зазначав, що використання зображення на фотографії здійснювалося без його дозволу, на що Дж. Кунс не заперечував, однак намагався довести, що замовлена ним робота належить до добросовісного використання твору в формі пародії, основною метою якої є соціальний коментар та літературна критика, в якій одна робота імітує іншу. У рішенні суд вказав, що зображення не було смішним (комічним) у порівнянні з оригіналом, та головне, оскільки глядачі не бачили оригінальної роботи раніше, вони не могли знати, що перероблено. Наведені у справі висновки підтверджують

* Пародія — жанр, у якому відомий твір, взятий як зразок, слугує об'єктом наслідування в іншому творі, але таким чином, що наслідування стосується лише зовнішнього аспекту «зразка» — його ритміки, синтаксису, сюжетних положень тощо, маючи зовсім іншу внутрішню спрямованість

Рис. 1. Порівняння творів А. Роджерса та Дж. Кунса

вищенаведені ознаки пародії, а саме: пародія нерозривно пов'язана з іншим використовуваним опублікованим твором, має комічний, сатиричний характер і передбачає висміювання твору взятого за зразок, що слугує об'єктом такого наслідування.

Окрім цього, в доктрині авторського права розглядаються й інші ознаки, притаманні пародії. Так, деякі вчені (Е. Герасимова [15], О. Коршакова [16], Е. Ламазов [5]) до наведених ознак додають упізнаваність оригінального твору в пародії. Втім пародія не перестає бути смішною, навіть якщо хтось не побачив (почув) твір. Отож наведена ознака може бути факультативною. Хоча безумовно глядач (слухач) для досягнення необхідного комічного, сатиричного ефекту має порівнювати (уявляти) твір, який зазнав переробки. Наприклад, популярний у 2014 р. відеокліп південнокорейського співака PSY «Gangnam Style» став рекордним по перегляду на каналах YouTube (понад 2,5 млрд переглядів). Звісно, успіх популярного твору сприяв його впізнаваності та пародійному наслідуванню. На основі відеокліпу створено чимало версій пародій (рис. 2 — *див. с. 28*) [17]. Якщо ввести пошук на каналі YouTube за ключовими словами «пародії на Gangnam style», то надається доступ

до близько 353 000 пародій. Такі фактичні дані свідчать про широке використання оригінального твору — першоджерела для створення нових творів у жанрі пародії.

На основі наведеного прикладу, можливо дійти висновку: якщо оригінальний твір популярний, то шанси на високий рейтинг використання мають і пародії на цей твір, а відтак — і на відповідний комерційний дохід, отримуваний пародистами. З огляду на це, деякі вчені вважають, що доцільно передбачити в законодавстві норми щодо матеріальної підтримки авторів оригінальних творів. Так, згідно з пропозицією В. Колосова «при створенні та використанні пародії пропонується встановити обов'язковість виплати винагороди авторам (правовласникам) оригінальних творів, які використовуються в пародії» [18]. З наведеного випливає, що виплата винагороди має здійснюватися при створенні та використанні пародії. Якщо мова йде про виплату винагороди за створення пародії, то фактично оригінальний твір використовує пародист, тому можливо пропустити, що згідно з вказаною пропозицією, пародист має виплачувати винагороду авторів за створення пародії. Проте наведене не узгоджується з нормами законодавства. Використан-

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Рис. 2. Кадр з відеокліпу Gangnam Style (оригінал)

Рис. 3, 4. Кадри з пародій на відеокліп Gangnam style

ня творів для створення на їх основі іншого твору в жанрі пародії, є вільним, тобто передбачає бездогвірне та безкоштовне використання твору. Якщо ж мова йде про виплату винагороди за використання пародії, то таке використання практично здійснюється користувачами, які виплачують винагороду пародистові (наприклад, за виступ на концерті, запис пародії в телепередачі (програмі) тощо). При цьому пародія є результатом творчої переробки оригінального твору. Як відомо, похідні твори є самостійними та підлягають авторсько-правовій охороні. За таких обставин виникатиме питання щодо виплати винагороди іншим авторам творів, що зазнають переробки, наприклад, у випадку створення та використання адаптацій, аранжувань й інших похідних творів при їх використанні. Можливо погодитися з думкою іншого вченого М. Корольова, який акцентує увагу на більш суттєвій залежності пародії від оригінального твору, ніж у будь-яких інших видах переробки твору. Вчений пропонує «надати автору оригінального твору, на основі якого створена пародія, можливість отримувати свою частку авторської винагороди в доході від використання пародії» [19]. Тож, на відміну від пропозиції М. Колосова, уточнюється «право на винагороду» саме за використання твору, що передбачає можливість створення пародій без дозволу автора, але з виплатою йому винагороди. Безумовно матеріальна підтримка авторів є вкрай важливим аспектом, проте будь-які пропозиції мають передбачати чіткий механізм їх реалізації на практиці. Пародії часто створюються не лише для розваг, а також мають сатиричний зміст. Пародійний жанр передбачає свободу вираження поглядів, думок в суспільстві. Правова охорона через виключні права надає авторові право контролю використання творів іншими особами. Проте, коли твір перероблюється в комічному, сатиричному контексті щодо оригінального твору, кон-

троль автора не завжди є виправданим. Зважаючи на неоднозначність порушеного питання, пропозиції щодо закріплення права на винагороду за авторами оригінальних творів не знаходять єдиної підтримки серед дослідників. Зокрема, на думку А. Сухарева, Р. Туркін «таке рішення може призвести до надмірного захисту інтересів автора оригінального твору: навіть використання ідеї його твору в жартівливій формі може наділити його правом вимагати винагороди» [20]. Проте, якщо автор і може погодитися на оплату за використання його твору, то не кожному автору може сподобатися власне факт сатиричної переробки його твору, за яку він може вимагати відповідної матеріальної компенсації у формі авторської винагороди. Окрім цього можуть виникати питання практичного характеру реалізації права на винагороду. Зокрема, коли пародія створена з використанням не одного, а декількох творів. Наприклад, пародія «OPA Gangnam Style PSY в радянських фільмах», створена на основі музичного твору — пісні PSY «Gangnam Style» та уривків з десятка фільмів [21]. Згідно з пропозиціями вчених кожному з авторів (правоволодарів) належить виплата винагороди. Проте, яким чином розраховувати: в однакових частинах кожному з них чи залежно від тривалості (кількості секунд) використання частин оригінальних творів у пародії? Тож, пропозиція вчених викликає низку практичних запитань, надавши відповіді на які можливо дійти згоди щодо доцільності передбачення права на винагороду авторам оригінального твору.

У доктрині авторського права вітчизняними й іноземними дослідниками детально розглянуті питання правової природи пародій. Серед іноземних дослідників доцільно виділити роботи таких учених, як Д. Мендіс, М. Кречмер та К. Еріксон [22], в яких здійснена спроба об'єднати ознаки пародії та умови вільного використання оригінального твору для створення па-

родії в одному переліку (далі — Умови). Вчені виділяють такі умови:

- пародія не повинна бути використана з комерційною метою;
- не може мати негативний вплив на комерційний ринок використання оригінального твору;
- не повинна використовуватися більше оригінального твору, ніж це необхідно;
- повинна мати творчий характер;
- повинна мати гумористичний або сатиричний характер;
- повинна бути спрямована на цільове використання;
- не повинна завдавати шкоди особистим немайновим правам автора оригінального твору;
- не повинна порушувати правила суспільної моралі;
- при використанні пародії має значатися джерело запозичення оригінального твору.

Пропонуємо розглянути наведені умови з метою порівняльного аналізу основних ознак пародії, а також умов вільного використання творів для створення пародій, беручи до уваги іноземну теорію та практику.

Щодо першої та другої умов. Створення пародії на основі оригінального твору часто приносить пародистові успіх та, відповідно, дохід від використання твору. При цьому використання оригінального твору не повинно породжувати будь-які перепони чи завдавати шкоди авторів оригінального твору, зокрема й щодо отримання комерційної вигоди від реалізації прав на цей твір. Наведена іноземними вченими умова відповідає тріступеневому тесту, передбаченому ч. 6 ст. 15 Закону про авторське право, згідно з яким обмеження майнових прав, встановлені цим Законом, здійснюються за умови, що вони не завдаватимуть шкоди використанню твору та не обмежуватимуть безспідставно законні інтереси автора. На практиці використання пародії здійснюється переважно з комерційною метою, прямою чи опосередкованою. Наприклад,

пародист виступає на концерті, за участь в якому отримує кошти, що можуть вважатися прямим доходом. Інший випадок — розміщення пародистом ролику в мережі Інтернет, воно може супроводжуватися рекламою, за розміщення якої передбачається отримання відповідного відрахування, що вважатиметься опосередкованим доходом пародиста. Потрібно зазначити, що згідно з іноземною судовою практикою комерційне використання пародії не є вирішальним фактором при встановленні дозволеного використання твору при створенні пародії. Для прикладу можливо навести справу *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.*, що розглядалась у США. Реп-група «2 Live Crew» створила пародію на пісню під назвою «Oh, Pretty Woman» з кінофільму «Красуня» («Pretty Woman») [23]. Верховний суд США виніс рішення, відповідно до якого пародія задовольняє умови добросовісного (вільного) використання твору. Попри те, що пародія використовувалась з комерційною метою вона не змогла завдати шкоди оригінальному твору, тому що твір і пародія на цей твір орієнтовані на різні сегменти ринку. Очевидно, що в кожному конкретному випадку потрібно доводити факт того, що використання пародії не ставало перепоною в реалізації автором прав на оригінальний твір. Навпаки, часто пародія сприяє популяризації твору. Представники публіки можуть бути зацікавлені в тому, щоб ознайомитися з твором, який став основою для створення пародії, результатом чого є популяризація твору та розширення аудиторії, що позначається на отриманні доходу від використання такого твору.

Згідно з третьою умовою пародія не повинна використовуватися більше оригінального твору, ніж це необхідно. Зазвичай, оригінальні твори є більш використовуваними, ніж пародії. Та, на практиці відомі випадки, коли пародії ставали популярнішими за оригінальний твір. Наприклад, фільм-пародія «Аероплан», в основу створен-

ня якого покладено екранізацію книги англійського письменника А. Хейлі «Час Зеро», став відомішим за книгу та досить прибутковим для його авторів (бюджет зйомок фільму у 3,5 млн дол., в прокаті дав 83,5 млн дол. прибутку) [24].

Згідно з четвертою умовою пародія повинна мати творчий характер. Наведений критерій охороздатності пародії як твору розглядався вище в цій статті.

Відповідно до шостої умови пародія має бути спрямована на цільове використання. Складно визначити, яке використання на думку вчених вважається цільовим, а яке ні. Загалом, створення пародії має враховувати можливу реакцію на глумливу інтерпретацію твору, що переробляється, та мету висміювання, особливо, коли це стосується пародій у формі сатири. Можливо припустити, що використання твору для створення пародії повинно мати інформаційні, наукові, учбові, культурні та інші цілі. Проте чітко такі вимоги в законодавстві не визначені.

Сьома умова передбачає дотримання особистих немайнових прав авторів. Наведена іноземними вченими умова відповідає вимогам ст. 14 Закону про авторське право, згідно з якими визначені положення щодо дотримання вказаних прав, одним з видів яких є забезпечення недоторканності твору, коли саме автор має право протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню або іншій зміні твору чи будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі та репутації автора. Наведені положення мають особливе значення у випадку переробки твору в жанрі пародії. Пародист не має переступити межу, за якою пародія може визначена автором як зміна твору, що може зашкодити його честі та репутації.

Восьма умова, запропонована іноземними вченими, визначає дотримання суспільної моралі при створенні па-

родії. У теорії особливості дотримання суспільної моралі при створенні пародії розглядались у дослідженнях і вітчизняних науковців (Н. Віннікова, А. Штефан та ін.) Питання, пов'язані з комічним, сатиричним характером пародії тісно переплітаються з деякими аспектами захисту честі, достоїнства та ділової репутації особи — автора оригінального твору. Якщо звернутися до практичного боку цього питання, то трапляються випадки, коли пародія сприймається публікою як дотепний жарт, а для автора, виконавця — як приниження його честі, достоїнства та ділової репутації. Так, наприклад, актор С. Безруков, негативно сприйняв пародію в фільмі «Адмиралъ», назвавши її аморальною [25]. Ю. Стоянов як актор і один з авторів програми «Городок» висловив невдоволення пародією на цю програму [26]. Виконавець С. Михайлов вирішив захищати свої права, подавши судовий позов до виробників фільму «Дублер», однією зі сцен якого була пародія на виконання пісень О. Реввою в стилі С. Михайлова, що, на думку останнього, порушувала права на зображення. Суд задовольнив позов та постановив рішення про зняття фільму з прокату в Україні [27]. Цікаво, що С. Михайлов подав аналогічний судовий позов до ТОВ «Каропрокат» щодо стягнення моральної шкоди та заборони використання (кінопрокату) фільму на території РФ. Проте, на протиположне рішення українського суду, суд сусідньої держави підтримав виробників фільму, а виконавцеві відмовили в задоволенні позовних вимог.

Згідно з дев'ятою умовою необхідним є зазначення джерела використання оригінального твору. Вказана умова підтверджена зарубіжною судовою практикою. Так, у рішенні по справі *Johan Deckmyn, Vrijheidsfonds VZW проти Helena Vandersteen* та ін. [28]**,

** Згідно з вказаним судовим рішенням надано роз'яснення п. к ст. 5 (3) Директиви Європейського Парламенту і Ради про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві, в якій визначено, що дозволяється вільне використання творів, коли воно здійснюється як карикатура, пародія або стилізація

вказано, що «пародія відображає оригінальний твір, однак вона має власний творчий характер, інший, який має помітні відмінності щодо такого твору, тому може належати особі, яка не є його автором, за умови, що вона сама повинна посилається на такий твір і зазначати джерело запозичення оригінального твору». Потрібно зазначити, що існують дискусії стосовно доцільності дотримання вимоги про зазначення джерела використання оригінального твору. Так, О. Шестобаєва вважає, що «однією з головних ознак пародії є її навмисна вторинність, похідність від оригінального твору, яка не просто очевидна - вона навіть носить демонстраційний характер. Саме тому при використанні пародії не потрібно посилання на джерело. Пародія сама має унікальну здатність відсилати аудиторію до оригіналу» [7]. Звісно, складно уявити виступ пародиста на концерті, який би нагадував публіці, що він використав, наприклад, слова і музику відповідного автора музичного твору, адже в такому разі втрачається інтрига, закладена в суті пародії, коли слухач або глядач уявляє першоджерело, комічний варіант якого представлений у пародії. Водночас при записі такого концерту в аудіовізуальній формі (телепередачі, фільмі) в титрах можуть бути зазначені імена авторів творів, на основі яких створені пародії. Практично виробник аудіовізуального твору (продюсер) при укладенні з пародистом договору про використання пародії при створенні (виробництві) аудіовізуального твору (телепередачі, фільму) має передбачити положення про наведення в титрах не лише імені автора та виконавця пародії, а й імені автора оригінального твору, зазначивши джерело запозичення твору.

Отже, на прикладі умов, запропонованих вченими Д. Мендіс і М. Кречмером, К. Еріксоном, можливо дійти висновку, що в переліку узагальнені основні ознаки пародій і умови вільного використання оригінальних творів для

створення таких пародій, що після аналізу досліджень інших іноземних і вітчизняних вчених, дає можливість повною мірою охарактеризувати об'єкт дослідження.

Керуючись нормами Закону про авторське право й узагальнюючи теоретичні дослідження вітчизняних і зарубіжних дослідників, а також спираючись на судову практику, можна визначити:

• *основні ознаки, притаманні пародії, такі:*

- є твором, тобто є результатом творчої діяльності її автора (пародиста);
  - нерозривно пов'язана з іншим опублікованим твором, використовуваним при створенні пародії;
  - має комічний, сатиричний характер, передбачає висміювання твору взятого як зразок, що служить об'єктом наслідування;
  - викликає асоціації з оригінальним твором переважно впізнаваним (популярним), але при цьому відрізняється від такого твору;
- *умови, за яких дозволяється вільне використання оригінальних творів для створення на їх основі пародій такі:*
- зазначення імені автора і джерела запозичення оригінального твору при створенні пародії;
  - дотримання особистих немайнових прав автора такого твору;
  - дотримання триступеневого тесту, що передбачає: можливість використання оригінальних творів для створення пародій за умов, що випадки вільного використання визначені в Законі про авторське право, використання пародій не завдаватиме шкоди використанню оригінального твору та не обмежуватиме безпідставно законні інтереси автора такого твору. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» щодо використання об'єктів авторського права в пародіях, попури та карикатурах: Закон України від 05.10.2016 р. № 1651-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 46. Ст. 781.
Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro avtorske pravo i sumizhni prava» shchodo vykorystannia obiektiv avtorskoho prava v parodiiakh, popuri ta karykatyrakh: Zakon Ukrainy vid 05.10.2016 r. № 1651-VIII [in]: Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2016. № 46. St.781.
2. Толковый словарь Ушакова. Д. Н. Ушаков. 1935–1940 гг. URL: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/921122>.
Tolkovii slovar Ushakova. D.N. Ushakov. 1935–1940, http://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/921122.
3. Інтелектуальна власність: словник-довідник / за заг. ред. О.Д. Святоцького. — У 2-х т.: Т. 1. Авторське право і суміжні права / за ред. О.Д. Святоцького, В. С. Дроб'язка. — Уклад.: В. С. Дроб'язко, Р.В. Дроб'язко. К.: Ін Юре, 2000. 356 с.
Intelektualna vlasnist: slovník-dovidnik / za zah. red. O.D. Sviatotskogo. — U 2-kh t.: T. 1. Avtorske pravo i sumizhni prava / za red. O. D. Sviatotskogo, V. S. Drobiazka. — Uklad.: V. S. Drobiazko, R.V. Drobiazko, K.: In Yure, 2000, 356 s.
4. Словник літературних термінів. URL: <http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/lnqg6.html>.
Slovník literaturnykh terminiv, http://www.ukrlit.vn.ua/info/dict/lnqg6.html.
5. Ламазов Э. З. Понятие и признаки пародии в авторском праве Российской Федерации // Молодой ученый. 2016. № 2. С. 695–698 URL: <http://moluch.ru/archive/106/25300>.
Lamazov E.Z. Poniatie i priznaki parodii v avtorskom prave Rossiiskoi Federatsii [in]: Molodoi uchenii. 2016. № 2. S. 695–698, http://moluch.ru/archive/106/25300.
6. Віннікова Н. Н. Українська літературна пародія: генеза, проблематика, поетика: автореф. дис... докт. філол. наук. Київ, 2015, http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/apirantam/Avtoreferat/d.26.133.03/avtoreferat_vinnikova.pdf.
Vinnikova N. N. Ukrainka literaturna parodia: geneza, problematika, poetika: avtoref. dis... dokt. filol. nauk. Kyiv, 2015, http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/apirantam/Avtoreferat/d.26.133.03/avtoreferat_vinnikova.pdf.
7. Шестобаева Е. Проблема правового положения телепародии в РФ. URL: <http://www.mediascope.ru/node/714>.
Shestobaeva E. Problema pravovoho polozhenia teleparodii v RF, http://www.mediascope.ru/node/714.
8. Рухтер А. Правовые основы журналистики: учебник. URL: <http://www.eartist.narod.ru/text17/0001.htm>.
Rikhter A. Pravovie osnovi zhurnalistiki, http://www.eartist.narod.ru/text17/0001.htm.
9. Александрова А. А. Категория аппроксимации в пародийных драматических текстах. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/kategoriya-approksimatsii-v-parodiynyh-dramaticheskikh-tekstah>.
Aleksandrova A. A. Katehoriya approksimatsii v parodiinikh dramaticheskikh tekstakh, http://cyberleninka.ru/article/n/kategoriya-approksimatsii-v-parodiynyh-dramaticheskikh-tekstah
10. Денисов А. В. О феномене пародии в музыкальном искусстве. URL: http://enotabene.ru/ca/article_50.html

- Denisov A. V. *O fenomene parodii v muzikalnom iskusstve*, http://e-notabene.ru/ca/article_50.html.
11. Зайцева Е. Пародии: юридическая природа. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/EA008191.html.
- Zaitseva E. *Parodii: juridicheskaia priroda*, http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/EA008191.html
12. Евстифеев А. С. Пародия в системе авторского права Российской Федерации. URL: <http://www.scienceforum.ru/2015/1357/8450>.
- Evistifeev A. S. *Parodiia v sisteme avtorskogo prava Rossiiskoi Federatsii*, <http://www.scienceforum.ru/2015/1357/8450>
13. Литературная энциклопедия: словарь литературных терминов: в 2-х т. / Я. Зунделович / под редакцией Н. Бродского, А. Лаврецкого, Э. Лунина, В. Львова-Рогачевского, М. Розанова, В. Чешихина-Ветринского. М.: Л.: Изд-во Л. Д. Френкель, 1925. 1 т.
- Literaturnaia entsiklopedija: Slovar literaturnikh terminov: v 2-kh t.* / Ja. Zundelovich / pod redaktsiei N. Brodskogo, A. Lavretskogo, Э. Lunina, V. Lvova-Rogachevskogo, M. Rozanova, V. Cheshikhina-Vetryiskohgo. M.: L.: Izd-vo L. D. Frenkel, 1925.1t.
14. Traub J. *Art Rogers vs. Jeff Koons* URL: <http://designobserver.com/feature/art-rogers-vs-jeff-koons/6467>.
15. Герасимова Е. Проблема правового регулирования создания пародии на произведение в Российской Федерации // *Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права*. 2009. № 4. С. 24–30.
- Gerasimova E. *Problema pravovogo regulirovaniia sozdaniia parodii na proizvedenie v Rossiiskoi Federatsii [in]: Intelektualna sobstvennost. Avtorskoe pravo i smezhnie prava*. 2009. № 4. S. 24–30.
16. Коршакова О. М. Авторське право та твори FUN FICTION. URL: http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.34/part_1/21.pdf.
- Korshakova O. M. *Avtorske pravo ta tvori FUN FICTION*, http://www.visnyk-juris.uzhnu.uz.ua/file/No.34/part_1/21.pdf.
17. Необычные пародии на клип Gangnam style: 10 лучших. URL: <http://www.musicantam.com/статьи-для-музыкантов/10-neobychnyh-parodij-na-klip-gangnam-style>.
- Neobychnie parodii na klip Gangnam style: 10 luchshykh, <http://www.musicantam.com/статьи-для-музыкантов/10-neobychnyh-parodij-na-klip-gangnam-style>.
- Andy Swift. *United States Naval Academy Sailors Spoof Psy's 'Gangnam Style'*. URL: <http://hollywoodlife.com/2012/09/17/gangnam-style-sailors-parody-video-naval-academy-psy/>
- NBC *Olympic Style — PSY Gangnam Style Parody*. URL: <http://www.youtube.com/watch?v=9Uh8i9joqVE>.
18. Колосов В. А. Пародия в системе авторского права // *Закон*. 2013. № 9. С. 121.
- Kolosov V.A. *Parodia v sisteme avtorskogo prava [in]: Zakon*. 2013. № 9. S.121
19. Корольов М. Использование произведений при создании и дальнейшем использовании пародии. URL: <http://w.pc-forums.ru/b287.html>.
- Korolov M. *Ispolzovanie proizvedenii pri sozdanii i dalneishem yspolzovanii parodii*, <http://w.pc-forums.ru/b287.html>.
20. Сухарева А. Е., Туркин Р. Э. Правовые проблемы пародии в авторском праве РФ. URL: <http://ipcmagazine.ru/asp/legal-problems-of-parody-in-copyright-law-of-the-russian-federation>.

- Sukhareva A.E., Turkin R.E. Pravovye problemi parodii v avtorskom prave RF, <http://ipcmagazine.ru/asp/legal-problems-of-parody-in-copyright-law-of-the-russian-federation>*
21. *OPA Gangnam Style PSY в советских фильмах — пародия прикол. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=y9S6vjIY9Zs>.*
- OPA Gangnam Style PSY v sovetskikh filmakh — parodiia prikol, <https://www.youtube.com/watch?v=y9S6vjIY9Zs>.*
22. *Erickson K., Kretschmer M. and Mendis D. Copyright and the Economic Effects of Parody: An Empirical Study of Music Videos on the YouTube Platform and an Assessment of the Regulatory Option. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/309903/ipresearch-parody-report3-150313.pdf.*
23. *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc. 510 U.S. 569 (1994). URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/510/569/>*
24. *Комедия «Аэроплан!» (1980). Как пародия стала популярнее оригинала? URL: <http://mississauga.ru/комедия-аэроплан-1980-как-пародия-стал>.
*Komedia «Aeroplan!» (1980). Kak parodia stala popularnee originala? <http://mississauga.ru/комедия-аэроплан-1980-как-пародия-стал>.**
25. *Keeling v. Hars, No. 13-694 (2d Cir. 2015). URL: <http://business.cch.com/ipld/keelingVhars.pdf>*
26. *Point Break URL: <http://www.imdb.com/title/tt0102685>. Point Break LIVE! URL: <http://www.pointbreakliveny.com>*
27. *Стас Михайлов выиграл суд по фильму «Дублер» на Украине. URL: <https://www.film.ru/movies/dubler-1>.*
- Stas Mikhailov viigral sud po filmu «Dubler» na Ukraine, <https://www.film.ru/movies/dubler-1>.*
28. *Judgment of the Court (Grand Chamber) 3 September 2014. Case C 201/13. URL: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-201/13#>.*

Надійшла до редакції 31.01.2017 р.

Троцька В. Особенности свободного использования произведений для создания пародий. В статье анализируются вопросы, связанные с принятием в 2016 году изменений в Закон Украины «Об авторском праве и смежных правах», согласно которым предусмотрена возможность свободного использования литературных, художественных, музыкальных и других произведений для создания на их основе другого произведения в жанре пародии. Автор анализирует основные признаки, присущие пародиям, а также определяет условия свободного использования произведений для создания пародий, приводит примеры зарубежной судебной практики.

Ключевые слова: пародии, авторское право, произведение, ограничения и исключения, свободное использование произведений.

Trotska V. Features of free use of works for parodies creating. The article contemplates the questions of the national law, foreign legal practice and legal doctrine of free use of works for creating of parodies.

The author focuses special attention on the relevance of these questions in the world and Ukraine.

Parodies is a kind of free expression of opinions in society. Parodies are often created not only for entertainment. Parodies reveal imperfections of the person and society expressed in works, through representation in the comic, satirical form.

The authors do not always agree on the transformation of their works. Legal protection in form of an exclusive right is granted to the creator to control the use of the work by others. However, when creating parodies the author's control is not appropriate. The compromise between public and private interests found in the legislation of many countries. This is copyright limitation and exceptions, or in other words — free use of works.

In particular, the norms about the free use of works for creating of parodies provided in Art. 5 of the Directive № 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society.

These norms introduced by the Law «On Copyright and Related Rights» in October 2016 in Ukraine. The Law provided the allowance of free use of literary, artistic, musical and other works for the creation of other works in the parody genre on its basis.

The article devoted to the analysis of the questions of the enforcement of these norms in practice. In this regard, the author explores the terms of "parody" and gives the main features of parodies.

The main feature is that parodies are the works that is the result of creative activity of the author (parodist).

In the opinion of the author, the first specific feature of the parody is that it can not exist without an original work, which is the basis for ridicule.

The second specific feature of the parody is that the parody has comical, satirical character.

In addition, this article contemplates other features of the parody. In particular, the «recognition» of the original work in the parody.

The author concludes that the popular work is often the main material for creating of parodies. In the doctrine of copyright, there are proposals on the distribution of remuneration for any use of the parody between the author and the parodist. In this regard, the article contemplates the problems of payment of such remuneration.

In addition, the author focuses special attention on the analyzes of the conditions of free use of the original work for creating of parodies.

At the end of the article the author draws conclusions about the main features of parodies, and the conditions of free use of works for creating of parodies.

Keywords: parody, copyright, work, limitations and exceptions, free use of works